

znamný turnaj AVRO 1938 v Holandsku, kde skončil předposlední. Poslední vystoupení bylo turnaj v Margate a 8. olympiáda 1939. Nepřijal výzvu Aljechina na revanš v roce 1941 a rok na to zemřel na mozkovou mrtvici.

Capablankovy partie jsou vzorové především nalezením a prosazením správného plánu hry.

Janowski D. – Capablanca J. R.

New York 1916

1. d4 Jf6 2. Jf3 d5 3. c4 c6 4. Jc3 Sf5 5. Db3 Db6 6. Dxb6 axb6 Capablanca hodnotí pozici černého již jako o něco lepší. To je z dnešního pohledu asi příliš odvážné, nicméně 3. mistr světa své tvrzení v této partii velmi pěkně prokáže. **7. cxd5 Jxd5 8. Jxd5 cxd5 9. e3 Jc6 10. Sd2** Zkuste najít nejlepší tah černého. **10. ... Sd7!!** Ohromující a hlavně zcela nečekaný tah! Plán černého je postup pěšce „b“, pak Jc4, po vzetí vzít pěšcem „b“ a vyvinout tlak na sloupcích „a“ i „b“. Proto Capablanca nejprve vrátil střelce na d7, poněvadž po e6 by zůstal na f5 a nemohl se do tohoto plánu aktivně zapojit. Plán je pán. **11. Se2** Kdyby bílý pochopil plán černého, zahrál by například 11. Sb5. **11. ... e6 12. 0–0 Sd6 13. Vfc1 Ke7 14. Sc3 Vhc8 15. a3 Ja5 16. Jd2 f5!** Aby bílý neměl zásluku na jakékoliv aktivní operace v centru, resp. na královském křídle. **17. g3 b5 18. f3** Já osobně bych raději zahrál 18. b3 a jezdcu na c4 vůbec nepustil (přestože by to znamenalo oslabení a3-pěšce). **18. ... Jc4** První plán je tedy splněn. **19. Sxc4?!** Bělopolného střelce bych určitě nedával, přednost zasluhovalo 19. Jxc4 s horší, ale pevnou pozicí. **19. ... bxc4** Než přejde černý k druhému bodu plánu, provede ještě několik tahů ke zlepšení strategické pozice (tzv. manévrování). **20. e4 Kf7 21. e5 Se7 22. f4 b5** Odnikud nehrozí nebezpečí, figury jsou rozmístěny dobře. Další plán útoku je hrozbou b5–b4 vázat figury bílého na dámské křídlo a tahem g5 otevřít křídlo královské. **23. Kf2 Va4 24. Ke3 Vca8 25. Vab1 h6**

26. Jf3 g5 27. Je1 Vg8 28. Kf3 gxf4 29. gxf4 Vaa8 30. Jg2 Vg4 31. Vg1 Vag8 Nádherný příklad lavírování! Při větší pohyblivosti svých věží je černý z jednoho křídla na druhé převedl výrazně rychleji než jeho soupeř. **32. Se1** Černé věže stojí ideálně, černopolný střelec je připraven k boji na obou frontách, zbývá tudíž zapojit do hry bělopolného střelce. Jak to však udělat? No přeci úplně jednoduše: **32. ... b4! 33. axb4** Rovněž po 33. Sxb4 Sxb4 34. axb4 h5!–+ by se černý dostal do bílé pozice. **33. ... Sa4 34. Va1** Pokud by chtěl bílý čelit vniku bělopolného střelce tahem 34. Vc1, přišlo by pěkné 34. ... Vxf4+! **34. ... Sc2 35. Sg3 Se4+–+** Ještě před chvílí vypadal černý střelec na d7 zcela nevinně. Během pár tahů se z něj stala doslova smrtící bestie. V tomto momentu bílý jistě litoval toho, že ve svém 19. tahu tak lehkovážně odevzdal svého bělopolného střelce. **36. Kf2 h5!** Ztrátě materiálu již bílý nemůže zabránit. **37. Va7 Sxg2 38. Vxg2 h4 39. Sxh4 Vxg2+ 40. Kf3 Vxh2 41. Sxe7 Vh3+ 42. Kf2 Vb3 43. Sg5+ Kg6 44. Ve7 Vxb2+ 45. Kf3 Va8 46. Vxe6+ Kh7 0–1** Materiálně na tom bílý nakonec není úplně špatně, ale jeho král bohužel podlehne.

Hypermodernisté

Podstatou hypermodernismu je zřeknutí se vytváření klasického centra s dotykem pěšců obou stran, což umožňuje přechod do zavřených i otevřených pozic v zahájení (nefixovaná postavení). Charakteristickým rysem hypermoderní školy je neobsazenost centrálních polí pěšci, ale využití pěšců a hlavně figur k tlaku na centrum.

Hlavním představitelem byl československý velmistr **Richard Réti** (1889–1929). Réti doporučoval jako první tahy 1. Jf3 nebo 1. c4. Ve svých začátcích sklízел se svým systémem úspěchy. Typická je jeho partie s Bogoljubovem z New Yorku 1924 (viz Nejslavnější turnaje šachové historie).

Co se týká osobnosti Rétiho jako hráče, neodpovídají jeho výsledky nadání a schopnostem, které měl. Vyhrál významné turnaje Košice 1918, Göteborg 1920 (jeho největší turnajový úspěch), Teplice-Šanov 1922, Vídeň 1928, Brno 1928. Réti byl vynikajícím skladatelem vysoce ceněných šachových studií a také výborným literátem – napsal „*Nové ideje v šachové hře*“ a „*Mistři šachovnice*“ (vyšlo až po jeho smrti 1930). Vynikající knihu Richard Réti – šachový myslitel napsal J. Kalendovský (vyšla roku 1989).

Réti R. – Yates F.

New York 1924

1. Jf3 d5 2. c4 e6 3. g3 Jf6 4. Sg2 Sd6 5. b3 0–0 6. 0–0 Ve8 7. Sb2 Jbd7 8. d3 c6 9. Jbd2 e5 10. cxd5 Bílý se jako by vzdává boje o centrum, což je ovšem pouhé zdání. Bude o něj totiž bojovat až v okamžiku, kdy se to pro něj ukáže jako výhodné! **10. ... cxd5 11. Vc1 Jf8 12. Vc2 Sd7 13. Da1!** Dáma se málokdy staví takto „do rožku“, avšak tady vytváří spolu se střelcem velmi hezkou baterii, která míří na černé centrum! **13. ... Jg6 14. Vfc1 Sc6?!** To je počátek asi ne úplně podařené koncepce, střelec na c6 jednak nebude stát dobře a jednak přestane kryt důležité pole f5. Přirozeně působí 14. ... De7 a černý samozřejmě nemá jakékoliv problémy, je vlastně spíše bílým než černým, dalo by se říci...:-) **15. Jf1** Již teď bylo možné 15. d4!?, Réti upřednostňuje v první řadě maximální zesílení svých figur. **15. ... Dd7** Teď už by černý po 15. ... De7 16. Je3 Sd7 17. h4!? měl díky ztrátě dvou temp určitě problémy. **16. Je3 h6?!** To je ovšem v danou chvíli zcela nepotřebný tah a osudová ztráta času! Svým posledním tahem již bílý vytvořil hrozbu nepříjemného centrálního úderu, který černý hrubě podcenil. Proto se mělo stát 16. ... Jg4! 17. Jxg4 Dxg4 a hraje se! **17. d4!±** Najednou se na svou dobu velmi originální „projekt“ bílého ukáže ve svém nejlepším světle! Černý má zničehonic prakticky neřešitelné problémy! **17. ... e4**

18. Je5 Sxe5 Lépe snad bylo obětovat pěšce po 18. ... De6 19. Jxc6 bxc6 20. Vxc6 Je7 21. Va6, bílí střelci by se zdaleka nerozehráli tak snadno jako v partii. **19. dxe5 Jh7 20. f4! exf3 21. exf3 Jg5 22. f4 Jh3+ 23. Kh1 d4 24. Sxd4 Vad8** Nebo 24. ... Sxg2+ 25. Kxg2 Jhxf4+ 26. gxf4 Jxf4+ 27. Kh1 Vad8 28. Vd2± a černý nemá za obětovanou figuru dostatečnou kompenzaci (i když bílý ještě musí hrát chvíli přesně). **25. Vxc6!+–** Poslední rázný tah, kterým partie končí. Bílý zjednoduší pozici a materiální převaha mu zaručí snadnou výhru. **25. ... bxc6 26. Sxc6 Jf2+ 27. Kg2 Dxd4 28. Dxd4 Vxd4 29. Sxe8 Je4 30. e6 Vd2+ 31. Kf3 1–0**

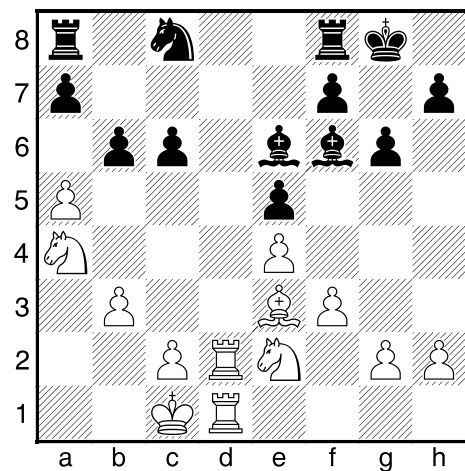
Do galerie hypermodernistů patřil dále **Aaron Nimcovič** (1886–1935). Nimcovič byl vynikající teoretik, věnoval se podrobně blokadě pěšcového centra a blokadě jako obecného nástroje v omezení pohyblivosti pěšců a tím také soupeřových figur. Uplatňování malých výhod považoval (narozdíl od Steinitze) za druhořadé. Za hlavní považoval „profylaxi“, tj. předběžné opatření zamezující soupeřův útok, resp. opevnění slabých bodů, aby na ně soupeř nemohl zaútočit. Význam blokády však přeceňoval, když jej považoval za jediný typ ohraničení pohybu soupeřových sil. Zavedl nové obrany (Nimcovičova indická 1. d4 Jf6 2. c4 e6 3. Jc3 Sb4, Nimcovičova obrana 1. e4 Jc6, dále 3. e5 ve francouzské apod.)

Nimcovič A. – Pritzel

Kodaň 1922

1. d4 g6 2. e4 Sg7 3. Jc3 d6 4. Se3 Jf6 5. Se2 0–0 6. Dd2 e5 7. dxe5 dxe5 8. 0–0–0 Dxd2+ 9. Vxd2 Bílý díky výměně dam obsadil (minimálně dočasně) jediný volný sloupec v pozici. **9. ... c6?** Velmi vážné oslabení pole d6, takovýto tah je třeba se vyvarovat. Černý sice pokryl dvě relativně důležitá políčka b5 a d5, ale to zatím rozhodně nebylo nutné. Díru na d6 už nikdo nezacelí. Lepší bylo např. 9. ... Jc6. **10. a4!** „Tento tah jako-

by kompromituje dámské křídlo bílého, ve skutečnosti je však plně odůvodněn, neboť: za prvé, zabraňuje nežádoucímu tahu b7–b5, který by byl nepřímým útokem na pěšce e4, a za druhé, pomáhá postupně organizovat obklíčení černého dámského křídla. Podobný ctižádostivý plán obklíčení mohl bílý zvolit, protože nyní – tj. po 9. ... c6? – má nespornou výhodu na centrálním sloupci. Můžeme proto konstatovat, že drtivá převaha ve středu opravňuje k zahájení aktivní činnosti na křídle.“ (Nimcovič) **10. ... Jg4 11. Sxg4 Sxg4** Dvojice střelců nehraje v takovéto pozici žádnou zvláštní roli. **12. Jge2 Jd7?!** Správné bylo 12. ... Ja6! s dalším Vfe8 a Sf8 a černá pozice by stále byla poměrně pevná. **13. Vhd1 Jb6 14. b3 Sf6 15. f3 Se6 16. a5 Jc8 17. Ja4 b6!**

Nejlepší obrana! Pěšce brát nelze pro Sg5 s vazbou. **18. Vd3!** „Dílčí postup na volném sloupci se zde projevuje obzvláště plasticky: věž se přesunuje ze sloupce „d“ na sloupec „c“ a odtud – na sloupec „a“!“ (Nimcovič) **18. ... bxa5?** Dobrovolně si ničit pěšcovou strukturu černý určitě neměl, správné bylo 18. ... Vb8 a černý stále žije. **19. Vc3± Je7 20. Vc5 Vfb8 21. Jec3** Pěšec „a“ nikam neuteče. **21. ... a6 22. Vxa5 Kg7 23. Jb6 Va7 24. Jca4 Vab7 25. Vxa6 Jc8 26. Jxc8 Vxc8 27. Jc5 Vbc7 28. Vd6!** „Teprve teď bílý obsadil bod d6, které černý oslabil ještě v 9. tahu. Avšak možnost této okupace stále visela ve vzduchu!“ (Nimcovič) **28. ... Vd8**

29. Vxe6! 1–0 Závěrečná třešnička na dortu okamžitě ukončuje po strategické stránce krystalicky čistou partii.

Třetím z málo početné galerie hypermodernistů byl **Savielly Tartakower** (1887–1954), původem Rus, který však v Rusku nežil. Od roku 1907 až do své smrti se zúčastnil mnoha velkých turnajů s velmi dobrými výsledky. Jeho hlavní přínos šachu je literární, napsal mnoho knih, nejslavnější je „Hypermoderní šachové partie“ z roku 1925 obsahující sbírku nejlepších, podrobně komentovaných partií. Vedl také mnoho šachových rubrik v novinách a časopisech.

Tartakower S. – Crepeaux R. Gent 1926

1. e4 e6 2. d4 d5 3. Jc3 Sb4 4. Sd3 Méně častá varianta, hrává se především 4. e5 c5 5. a3 Sxc3+ 6. bxc3 Je7. **4. ... c5** Dobrou alternativou bylo 4. ... dxe4 5. Sxe4 Jf6 6. Sf3 0–0 7. Jge2 Jbd7. **5. a3 Sxc3+ 6. bxc3 Jc6?!** Lepší bylo 6. ... c4 7. Sf1 Je7 8. e5= 7. exd5! Otevírá hru pro svoji dvojici střelců. **7. ... Dxd5 8. Jf3 Sd7 8. ... cxd4 9. cxd4 Ja5 10. c4! Jxc4? 11. Da4+ 9. c4 9. Se3 cxd4 10. cxd4 Ja5 9. ... Dd6 10. dxc5 Dxc5 11. 0–0 Jf6 11. ... Je5 12. Sb2± 12. a4!** Střelec bude stát na a3 ideálně. **12. ... Jd4! 12. ... 0–0?? 13. Sa3+– 13. Sa3 Jxf3+ 14. Dxf3 Dc7 15. h3! Sxa4 16. De3 Sc6 17. Sb2** Rozvíjet iniciativu bílého není jednoduché. Nic nepřinášelo 17. Dg5 0–0–0 ani 17. Dc5 b6. **17. ... b6** Za úvahu stálo 17. ... 0–0!? 18. Sxf6 gxf6 19. Vxa7 (19. Dh6 f5=) 19. ... Vxa7 20. Dxa7 s přibližně vyrovnanou hrou. **18. c5 Db7?** Křehkou rovnováhu drželo 18. ... Jd5! 19. Dg5 f6 20. cxb6 axb6 21. Dh5+ Df7 22. Vxa8+ Sxa8 23. Sb5+ Kf8=. **19. Sa6! Dd7** Dobré řešení již neexistuje. 19. ... Dc7 20. Se5 Dd7 21. c4!+– **20. Vfd1 Jd5 21. Dg3 Sb7 21. ... f6 22. c4+– 22. c4 Sxa6 23. Vxa6** Vyhrávalo i 23. cxd5 Se2 24. Ve1 Db5 25. Sxg7 Vg8 26. Vxa7!+– **23. ... Db7 24. cxd5! Dxa6 25. dxe6 Vf8 25. ... Vd8 26. exf7+ Kxf7**

27. Dxg7+ Ke6 28. Df6# 26. Dd6 Db7 27. Sxg7 Vg8 28. exf7+ Kxf7 29. Df6+ 1–0

Ernst Grünfeld (1893–1962), rakouský velmistr. Jeho největším úspěchem bylo vítězství v turnaji v Meranu 1924. Do šachové historie se zapsal rozpracováním systému 1. d4 Jf6 2. c4 g6 3. Jc3 d5, kde černý dobrovolně odevzdá centrum, aby pak na ně mohl útočit. Zahájení bylo pojmenováno po svém vynálezci Grünfeldova indická obrana a je jedno z nejpopulárnějších, zcela odpovídá hypermoderním požadavkům.

Kostič B. – Grünfeld E. Teplíce 1922

1. d4 Jf6 2. c4 g6 3. Jc3 d5!? Geniální vynález pana Grünfelda! **4. cxd5 Jxd5 5. e4 Jxc3 6. bxc3** Více než osmdesátiletá praxe tohoto zahájení dokazuje, že obsazení centra ještě nemusí znamenat převahu. V dalším průběhu partie černý instruktivně předvede správný plán – napadání bílého centra pěšci i figurami. **6. ... Sg7 7. Jf3 c5 8. Sb5+?!** Výměnou střelců bílý pouze ztrácí čas. **8. ... Sd7 9. Sxd7+ 9. Se2 Sg4 10. Se3 Jc6** se silným tlakem černého. **9. ... Dxd7 10. 0–0 cxd4 11. cxd4 Jc6 12. Se3 0–0 13. Vb1 Ja5 14. d5** Uvolňuje pole d4 pro svoje figury. **14. ... Vfc8 15. Sd4 Sxd4 16. Dxd4 b6 17. Je5 Dd6!?** Další výměny vedly jen do remízové věžovky, černý chce více. **17. ... Jc6 18. Jxc6 Vxc6 19. Da4 Vc7 20. Dxd7 Vxd7 21. Vfc1= 18. Jg4?!** Zbytečný ústup. Obsazení volného sloupce stále drželo rovnováhu. **18. Vfc1 Da3 19. Dd2= 18. ... Df4! 19. Je3 Vc5 20. Vbc1 Vac8 21. Vxc5 Vxc5** Černý získal malou výhodu (má aktivnější věž) a bílý musí být opatrný. **22. f3 h5 23. g3 Dc7 24. e5?** Zbytečně oslabuje pěšcový řetězec, čímž pomáhá soupeři. **24. ... Jc4** Jezdec (dlouho stojící na kraji šachovnice) se zapojuje do hry a po jeho výměně bude pozice bílého již velmi těžká. **25. Jxc4 Vxc4 26. De3 Vc3 27. Dd4 Vc4 28. De3 Vc2 29. e6 Dc5!** Ne všechny věžovky jsou

remízové. **30. Dxc5 Vxc5 31. Vd1 fxe6 32. dxe6 Va5! 33. Vd2 Kg7 34. f4 Kf6** Černý má aktivnější věž i krále, navíc pěšec e6 je slabý. To vše předurčuje výsledek. **35. Ve2 g5 36. fxe5+ Kxe5 37. Kg2 Kf5 38. Kf3 Va3+ 39. Kg2 Va5 40. Kh3 Va4 41. Vb2 Po 41. Kg2** by černý zesílil pozici následujícím způsobem: **41. ... b5 42. Kf3 Va3+ 43. Kg2 a5 44. Kh3 Va4 45. Kg2 Ve4 46. Vb2 b4 47. Vc2 Ve5 48. Kf3 Vb5!+.** **41. ... Kxe6 42. Vb5 Vxa2 43. Vxh5 Vb2 44. Vh8 a5 45. Kg4 a4 46. Va8 Vb4+! 47. Kf3** Dopředu král nemůže. **47. Kg5 Vb5+ 48. Kg6 Va5+ 47. ... b5 48. h4 Kf6** Černý král zadrží bílé pěšce, zatímco černí „pomažou“ až do dámy. **49. g4 Vb3+ 50. Ke4 a3 51. Va6+ Kg7 52. Kf5 b4 53. Va7 Vf3+ 54. Ke4 Vf2 55. Ke3 Vb2 0–1**

I v této době žili šachisté vyznávající romantické pojetí boje.

Frank James Marshall (1877–1944) – americký šampión let 1909–1936, jeden z nejsilnějších hráčů světa počátku 20. století. V roce 1907 sehrál zápas o mistra světa s Emanuelem Laskerem, v němž ovšem utrpěl debakl 0:8 (=7)! O dva roky později prohrál také s nastupujícím mladým Capablankou 1:8 (=14). Na svého přemožitele nezanevřel, nýbrž v něm rozpoznal veliký talent a všestranně jej podporoval v jeho dalším šachovém růstu. I díky Marshallovi získaly Spojené státy ve 30. letech čtyřikrát zlatou medaili na šachových olympiádách. Marshall se vždy jevil především jako skvělý taktik a kombinátor, dodnes se za výtečnou „antišpanělskou“ tabii považuje jeho tzv. Marshallův útok (8. c3 d5).

Janowski D. – Marshall F. Biarritz 1912

1. e4 e5 2. Jf3 Jf6 3. Jxe5 d6 4. Jf3 Jxe4 5. d4 d5 6. Sd3 Sd6 7. c4 Obvyklejší pořadí tahů je 7. 0–0 0–0 8. c4. **7. ... 0–0 8. cxd5?** No a toto je chyba. Správné je 8. 0–0 s pře-